

УДК 027.7:021]-043.86:[378:61](477.64-25)

ЕВОЛЮЦІЯ ФУНКЦІЙ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ ЗДМФУ ТА ЇЇ РОЛЬ У СУЧАСНОМУ УНІВЕРСИТЕТСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Катаннікова А. Ю. – зав. сектору наукометричного аналізу

Тюркеджи Н. С. – провідний бібліограф відділу інформаційно-аналітичного моніторингу

Наукова бібліотека Запорізького державного медико-фармацевтичного університету, Україна, м. Запоріжжя

***Анотація:** матеріал присвячено історії наукової бібліотеки ЗДМФУ та еволюційним трансформаціям її функцій від початку ХХ століття до сучасності. Досліджено розвиток бібліотечної справи на прикладі діяльності бібліотеки ЗДМФУ, розглянуто зміни, які відбувалися зі збільшенням обсягів та різноманітності літератури, зростанням числа користувачів і розширенням функцій бібліотеки. Проаналізовано нові виклики та можливості сучасних університетських бібліотек, пов'язані з розвитком цифрових технологій та глобалізацією наукового дискурсу.*

***Ключові слова:** наукова бібліотека ЗДМФУ, історія бібліотеки ЗДМФУ, бібліотекознавство, бібліотечні послуги, функції університетських бібліотек.*

Бібліотека — це не просто книгосховище або послуги, чи місце для навчання: це все вище перелічене разом. Бібліотеки університету виступають також партнером у дослідженнях та навчанні. Чи було так завжди? Більшість історичних відомостей говорить, що було. Адже уявити будь-який навчальний заклад без бібліотеки неможливо. Проте, бібліотеки вищих навчальних закладів зазнали значних змін в останні роки. Зміна підходів до навчання та наукової діяльності, розвиток технологій та зростання інформаційного обсягу спонукали до перегляду ролі та функцій університетської бібліотеки. Пропонуємо розглянути еволюцію функцій наукової бібліотеки ЗДМФУ, приділяючи основну увагу її трансформації

від традиційного сховища друкованих матеріалів до центру знань та інновацій.

Історія наукової бібліотеки ЗДМФУ розпочинається з 1903 року, коли в місті Одеса було організовано Жіночі педагогічні курси. У 1906 році їх було реорганізовано у Вищі жіночі курси. До 1912 року тут вже налічувалося кілька факультетів різної спрямованості. Вищі жіночі курси були єдиною можливістю отримати освіту жінкам, адже їм заборонялося навчатися в університетах [1].

З урахуванням, що діяльність ВЖК забезпечував опікунський комітет і рада курсів, то стає зрозумілим, що фінансування здійснювалося через пожертви небайдужих меценатів та громадян.

Про існування бібліотеки в цей період нам відомо вкрай мало. Але, те, що вона вже існувала доводять записи у звітах про роботу курсів (Державний архів Одеської області). Зокрема, у 1908 році на придбання частини особистої бібліотеки професора Смірнова, було витрачено 4026 рублів 85 копійок [2]. Значна частина фонду складалася завдяки викладачам і членам опікунського комітету, які дарували примірники з власних бібліотек.

За спогадами сучасників, навчальні програми та рівень викладання на Вищих жіночих курсах нічим не поступалися університетським. Тобто, завдяки активній співпраці наукової громади міста Одеса та державних органів, поступово вирішувалися організаційні питання:

- Належна кількість кваліфікованих викладачів;
- Відповідна матеріально-технічна база (наявність бібліотеки, лабораторій тощо) для науково-дослідної роботи [1].

Це свідчить про те, що курсантки були забезпечені всіма необхідними навчальними матеріалами, а, отже бібліотека виконувала свої головні функції:

- Забезпечення навчальної програми;
- Зберігання книжкового фонду;
- Допомога в науковій та дослідницькій діяльності.

З початком Першої світової війни, у 1914 році, Одеські вищі жіночі медичні курси (1909) істотно впливали на підготовку лікарів для армії. Але через брак ліків на фронті, постала проблема відсутності хіміко-фармацевтичної бази.

Так, у грудні 1915 року було отримано дозвіл на відкриття хіміко-фармацевтичного відділення у складі фізико-математичного факультету ОВЖК.

Цікаво та змістовно було вивчати історію трансформації університету в цілому та бібліотеки зокрема. Завдяки нашому фонду рідкісних та цінних видань відслідковується історія становлення та діяльність навчального закладу. Отже, ознайомившись з печатками на примірниках рідкісних книг, можна впевнено казати, що наукова бібліотека ЗДМФУ протягом свого існування була:

- Бібліотекою Вищих жіночих курсів з 1903 по 1917 роки;
- З 1921 року – бібліотека Одеського хіміко-фармацевтичного інституту.
- Після об'єднання з Київським фармацевтичним інститутом у 1935 році з'являється нова установа – Одеський державний фармацевтичний інститут. На початок 1941 року, фонд бібліотеки складав 50 тис примірників медичної та фармацевтичної літератури. Під час Другої світової війни фонди бібліотеки були розграбовані, а цінні видання вивезено до Румунії.

З 1944 року почалося відновлення бібліотечного фонду. Завдяки викладачам, студентам та колегам з інших навчальних закладів, до 1948 року вдалося зібрати 18 тис видань. Також інститут виділяв кошти на передплатні видання та навчальну, наукову та довідкову літературу [4].

Звернімося до автографів та надписів на примірниках з фонду рідкісних та цінних видань. Тут можна виокремити видатних вчених і викладачів, які зробили великий внесок у розвиток науки та освіти. Але це вже тема окремого дослідження.

- Нова сторінка історії бібліотеки ЗДМФУ розпочинається у 1959 році. У цей час відбувається переведення інституту з міста Одеси до Запоріжжя та створення Запорізького фармацевтичного інституту.

Організація роботи бібліотеки в цей час проходила адаптивний період: йшов процес упорядкування фонду, з читачами працювали за скороченим графіком, відбувалося укомплектування штатних одиниць.

Але функції, як і в попередні часи, залишалися сталими.

У 1960-ті роки багато уваги було приділено удосконаленню довідково-пошуковому апарату бібліотеки. Також була проведена бібліотечна класифікація документів за міжнародною багатомовною системою - УДК. Цей період відзначений кількісним зростанням фонду, потребував додаткових приміщень для виокремлення навчальної та художньої літератури [2].

Бібліотека продовжує бути важливим елементом, який пов'язує освіту та науку в навчальному закладі.

Інститут розвивається: збільшується кількість факультетів і спеціальностей, а, отже, й студентів. Набуває значущості культурно-виховна робота бібліотеки, але не втрачають актуальності її фундаментальні завдання.

На початку 2000-х років розпочинається комп'ютеризація бібліотечно-бібліографічних процесів. У діяльність бібліотеки додаються нові сенси та функції.

Зважаючи на завдання вищої освіти сьогодні, університетська бібліотека має брати на себе обтяжливі обов'язки. Вона не лише доповнює заняття в аудиторії, а й допомагає у дослідженнях. Надає широкий спектр послуг, допомагаючи студентам із підручниками, паралельними дослідженнями, довідниками та періодичними виданнями; шляхом надання великої кількості бібліографічних інструментів та сучасної літератури з кожного предмета для студентів, викладачів та вчених-дослідників; а також за рахунок підтримки ефективної довідково-інформаційної служби.

Бібліотека ЗДМФУ є найкращим місцем, де студенти можуть отримати підтримку у вирішенні своїх питань та проблем, покращуючи свій навчальний досвід. Крім того, тут надають можливість використовувати комп'ютери та інші цифрові ресурси. Завдяки чому студенти можуть швидко віднайти необхідні інформаційні джерела для задоволення своїх освітніх потреб.

Отже, функції бібліотеки дещо трансформувалися, одночасно зберігши традиційні:

- Бібліотека – це книгосховище, тобто тут можна отримати необхідні документи та інформацію.
- На перший план виходить необхідність забезпечення онлайн сервісів – а саме розробка та ведення цифрових колекцій.
- Бібліотека залишається основним місцем зустрічей, роботи та досліджень.
- Увага рівномірно розподіляється між роботою зі студентами та науковцями.
- На ряду з інформаційною складовою, в діяльності бібліотеки розвивається освітній напрямок роботи (заняття з інформаційної грамотності, школа молодого викладача, академічна доброчесність тощо).
- Окремим видом діяльності стає моніторинг публікаційної активності науковців, їхнього рейтингу, цитуванню та доступності.

Особлива увага приділяється й колективу бібліотеки, адже – це найважливіший ресурс. Співробітники мають підвищувати свою кваліфікацію, через швидкі зміни у навчальних та наукових процесах як на місцевому (університетському) рівні, так і на загальнодержавному та світовому.

Вагомою частиною трансформаційних процесів у бібліотеці ЗДМФУ, стало відкриття багатофункціонального навчально-наукового комплексу, який складається з:

- Центру ОСКІ;
- Читальної зали з відкритим доступом до літератури та кімнатами для самостійної та групової роботи;
- Системи 3D віртуальної реальності з програмним забезпеченням 3D Organon Anatomy інтерактивного анатомічного атласу, які дозволяють цілковито зануритися в освітній процес.

Наукова бібліотека ЗДМФУ, як і 120 років тому, продовжує виконувати свою роль серця університету, завдяки розширенню спектру послуг та урізноманітненню її фондів друкованими виданнями й електронними ресурсами. Робота, яку виконує колектив бібліотеки – це безпосередній внесок в академічну місію закладу яка направлена на озброєння студентів навичками та знаннями, необхідними їм для досягнення академічних успіхів та максимально можливого працевлаштування.

Список літератури:

1. Мельник, О. В. Одеські вищі жіночі курси: спеціалізація та навчальний процес (1910-1917 рр.) // Інтелігенція і влада. Сер. Історія : громад.-політ. наук. зб. – Одеса, 2017. - Вип. 36. - С. 91-103.
2. Шило Е. А. 100-летие научной библиотеки Запорожского государственного медицинского университета // Запорожский медицинский журнал. - № 1. – 2004. – С. 122-123.
3. Шило Е. А. Из истории библиотеки Запорожского государственного медицинского университета // Запорожский медицинский журнал. - № 1-2. – 2002. – С. 74-76.
4. Шило О. А. Становлення і основні тенденції розвитку наукової бібліотеки медичного університету (1903-2003 р.р.) // Актуал. питання фармац. та мед. науки та практики : Зб. наук. ст. - Запоріжжя: ЗДМУ, 2004. - Вип. 12: Міжнар. наук. конф. «Історія та перспективи розвитку фармацевтичної науки і освіти» (Запоріжжя, 2004), Т. 1. - С. 89-103.